

UNIwersytet
Opolski

INSTYTUT FILOLOGII ANGIELSKIEJ

pl. M. Kopernika 11, 45-040 Opole
tel. + 48 77 541 59 23
fax + 48 77 541 59 23
ifa@uni.opole.pl
www.ifa.uni.opole.pl

Opole, 27 lipca 2018 r.

Dr hab. Dorota Brzozowska, prof. UO
Instytut Filologii Angielskiej
dbrzozowska@uni.opole.pl

Recenzja rozprawy doktorskiej autorstwa Pani magister Karoliny Krzysztoń pt.:

„Językowo-kulturowy obraz Indii w twórczości Pauliny Wilk” napisanej pod opieką naukową Pani dr hab. profesor UR Urszuli Kopeć, Wydział Filologiczny Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2018 r.

1. Uwagi wstępne

Badania językowego obrazu świata cieszą się w Polsce od wielu lat nieustającym zainteresowaniem językoznawców z różnych ośrodków akademickich. Współpraca naukowców w tym zakresie owocuje licznymi monografiami, regularnie wydawanymi pismami – by wspomnieć tylko o wrocławskiej serii „Język a Kultura” czy lubelskiej „Etnolingwistyce”, ewoluuje także ich zasięg tematyczny – od tak zwanego JOS-u poprzez EUROJOS do jeszcze dalej idących badań porównawczych w LASiS (Leksykon Aksjologiczny Słowian i ich Sąsiadów), gdzie bardzo szerokie rozumienie sąsiada obejmuje m.in. także kultury azjatyckie i umożliwia publikację wyników badań sporządzonych przez przedstawicieli różnych kultur. Dobrze zatem, że prace zespołów, nad których rozwojem od lat czuwają m.in. Anna Dąbrowska, Jerzy Bartmiński czy Wojciech Chlebda znane są badaczce i zainspirowały metodologicznie panią magister Karolinę Krzysztoń do własnych poszukiwań.

W czasach dostępności dalekich podróży, rosnącej mobilności i dynamicznego mieszania się wielu kultur spotkanie ich przedstawicieli rodzi zrozumiałą ciekawość. Jej

zaspokojenie można realizować wielorako – samemu eksplorować nieznanne tereny (w tym przypadku Indie), nawiązywać kontakty z przedstawicielami interesujących nas kultur, poświęcić się studiom z danego zakresu (np. na kilku polskich uniwersytetach studiować można indologię), można też czytać na ich temat w specjalistycznych publikacjach naukowych (wśród czasopism orientalistycznych figurują między innymi rodzime „Studia Indologiczne”, „Przegląd Orientalistyczny” i „Cracow Indological Studies”), korzystać z wiedzy popularnej mniej lub bardziej profesjonalnie przygotowanych obserwatorów. Tę ostatnią możliwość – sięgnięcie do literatury reportersko-podróżniczo-sprawozdawczej - wybrała pani magister Karolina Krzysztóń.

W tytule rozprawy, napisanej na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Rzeszowskiego, precyzyjnie określono zarówno temat – dotyczący Indii w twórczości Pauliny Wilk, jak i perspektywę teoretyczną, na którą wybrano badanie językowo-kulturowego obrazu świata. Są to ustalenia determinujące treść pracy, która odpowiada poczynionym w tytule deklaracjom i celom przedstawionym we Wstępie. Jest to próba, jak pisze Doktorantka: „uzupełnienia badań nad obrazem świata zawartym w tekstach artystycznych i artykułach prasowych” (s. 5). W innym miejscu, znowu zgodnie z treścią analiz przedstawionych w dysertacji, czytamy „Główne źródło przytoczonych i poddanych analizie cytatów stanowiła książka *Lalki w ogniu. Opowieści z Indii*” (s. 6), uzupełniona tekstami prasowymi i wpisami internetowymi tej samej autorki.

Pani magister Karolina Krzysztóń w swoich systematycznych i starannie przeprowadzonych analizach założony cel pracy osiąga.

2. Struktura pracy i uwagi szczegółowe

Na pracę składa się 239 stron, obejmujących: Wstęp; sześć rozdziałów zasadniczych zatytułowanych kolejno: 1. Pojęcia kluczowe, 2. Gatunki wykorzystywane przez dziennikarkę i pisarkę, 3. Paulina Wilk – biografia i twórczość, 4. Rekonstrukcja językowego obrazu hinduskich życia i biedy w twórczości P. Wilk, 5. Konceptualizacje indyjskich kobiet i mężczyzn, 6. Językowy obraz pojęć ważnych dla Hindusów; Zakończenie; Słownik skrótów i Bibliografię.

Konstrukcja dysertacji jest spójna i przejrzysta, odpowiada tokowi wywodu, a rozmiary poszczególnych części wskazują na wyraźnie materiałowy charakter pracy. Rozdziały teoretycznie nie są zbyt rozbudowane, dają jednak świadectwo znajomości istnienia obszarów badawczych, przydatnych do konkretnych analiz tekstów. W rozdziale pierwszym słusznie

wprowadza Autorka dobrze dobrane i kluczowe dla przyjętej metodologii pojęcia. Na pierwszym miejscu wśród nich pojawiają się *profil* i *profilowanie*, budząc nadzieję, na ich wykorzystanie w dalszych częściach pracy.

W rozdziale drugim (najkrótszym, bo tylko trzystronicowym) trafnie zwraca uwagę na różnorodność gatunkową (opowieść, opowiadanie, reportaż, artykuł prasowy, blog) omawianej twórczości. Powołuje się przy tym na definicje słownikowe, a nie korzysta z bogatej literatury geneologicznej – prac chociażby Marii Wojtak czy Bożeny Witosz. W trzeciej części dysertacji Doktorantka w sposób kompetentny przedstawia informacje dotyczące życia i twórczości Pauliny Wilk, naświetlając tym samym tło prezentowanych zagadnień.

Rozdziały od czwartego do szóstego są analitycznymi i zasadniczymi częściami pracy. W rozdziale czwartym koncentruje się Autorka pracy doktorskiej na obrazach ŻYCIA i BIEDY, w piątym na konceptualizacji kobiety i mężczyzny: HINDUSA i HINDUSKI, a w szóstym na obrazie WODY, POŻYWIENIA i STROJU ukazanych w publikacjach Pauliny Wilk. Posługując się licznymi cytatami z omawianych utworów w sposób spójny i konsekwentny przedstawia omawia Autorka poszczególne aspekty wymienionych konceptów. Również ich dobór uznać można za dobrze uzasadniony.

W obliczu szybko rosnącej liczby publikacji z różnych dziedzin związanych z poruszonym w pracy kwestiami zrozumiałe jest, że nie da się uwzględnić ich wszystkich na liście przywoływanych opracowań. Jest jednak parę pozycji i podejść badawczych, które mogłyby zainteresować i zainspirować Autorkę do pogłębienia prowadzonych analiz.

W rozdziale piątym warto byłoby wspomnieć o studiach kobiecych („women studies”), czy studiach nad płcią kulturową („gender studies”). Ten drugi problem zasygnalizowany został w *Lalkach w ogniu* w rozdziale „Nie czekaj na jutro. Ono nie nadejdzie”. Jak pisze Paulina Wilk: „*Hidźry* to jedno z ważnych hinduskich tabu” (Wilk: 2011: 225). Nieprzetłumaczalność nazwy oraz rola tych postaci w społeczeństwie godne są poruszenia w opisach przedstawiających charakterystykę hinduskiej sfery kulturowej. Na rodzimym gruncie prężnie rozwijają się także studia nad męskością („men’s studies”). Do ich przedstawicieli należy np. Krzysztof Arcimowicz, autor m.in. pozycji *Obraz mężczyzny w polskich mediach* (2003). Tematyką pokrewną zajmują się też m.in. Artur Rejter (2013), Marek Łaziński (2006), Marta Nowosad-Bakalarczyk (2009) i inni.

W podrozdziale o duszy (s. 44), ukazującym obraz hinduskiego życia, warto powołać się na dwutomową publikację *Antropologiczno-językowe wizerunki duszy w perspektywie międzykulturowej*, pod redakcją Ewy Masłowskiej, Doroty Pazio-Włazłowskiej, (2016), zwłaszcza na jej część poświęconą hinduskim konceptualizacjom duszy.

Dobrze, że poszczególne rozdziały wieńczą wynikające z drobiazgowych analiz wnioski. W posumowaniu rozdziału piątego przydałoby się jednak także wyraźniejsze zestawienie różnic między obrazami kobiet i mężczyzn – konkluzje dotyczące poszczególnych płci przedstawiane są osobno. W zakończeniu pracy rozbudować można byłoby bardziej syntetyzujące porównanie kultur polskiej i hinduskiej i pokusić się o odpowiedź na pytanie o specyfikę kulturową ukazaną w analizowanym zbiorze.

Interesująca byłoby również uzyskanie wyraźniejszej odpowiedzi na pytania: Dlaczego właśnie twórczość Pauliny Wilk uczyniła Pani magister przedmiotem swoich badań? Czy można wskazać jakieś charakterystyczne cechy stylu wybranej autorki? Jak interpretuje Pani tytuł omawianej powieści? Co sama Pani sądzi o odtworzonym obrazie? Czy i co właściwie wyróżnia uzyskany obraz – tzn. czym różni się on od przedstawień innych polskich podróżniczek (np. Beaty Pawlikowskiej, *Blondynka w Indiach* 2011, blogów Pauliny Młynarskiej) i podróżników (np. Jarosława Kreta, *Moje Indie*, 2009), czy obcojęzycznych autorów? Jak kształtuje się w polszczyźnie stereotyp Hindusa? Rozumiem, że na te oraz być może inne rodzące się pytania będzie Doktorantka odpowiadała w swoich dalszych pracach.

Słusznie przedstawia autorka językowo-kulturowy obraz poszczególnych pojęć w polszczyźnie potocznej. Oddzielną i dalej idącą kwestią byłoby odwołanie się Autorki rozprawy do pozycji na temat Indii autorstwa innych badaczy, czy do literatury indologicznej, by porównać obraz polszczyzny np. z obrazem w języku hindi lub w innych językach Indii i zastanowić się, czy jest on zbliżony z obrazem obecnym w twórczości Hindusów na własny temat? Odniesienia do publikacji specjalistycznych poszerzyłyby perspektywę o jej międzykulturowy wymiar i pozwoliłyby zaprezentować bardziej uniwersalną koncepcję podejmowanych badań.

Mimo powyższych uwag, trzeba zaznaczyć, że w omawianej rozprawie Pani magister Karolina Krzysztoń sprawnie prezentuje bardzo ciekawe zagadnienia. Poruszane kwestie warte są rozwijania zwłaszcza w perspektywie następnych badań z uwzględnieniem ich międzykulturowego aspektu.

Warto byłoby, by Doktorantka wykorzystała swój potencjał badawczy do prowadzenia dalszych poszukiwań. Poszerzone spektrum mogłoby dotyczyć następnych, szczegółowych analiz, porównań z obrazami innych rodzimych czy zagranicznych pisarzy (tłumaczonych

książek o Indiach jest na naszych półkach ostatnio wiele), uzupełnionych o znajomość literatury hindologicznej. Rosnące zainteresowanie tym demograficznie i kulturowo istotnym regionem powinno jak najbardziej znajdować swoje odzwierciedlenie w badaniach naukowych. Refleksje nad rodzimym wizerunkiem heterosterotypów etnicznych są cenne, a zatem prace takie jak dysertacja pani magister Karoliny Krzysztoń są z pewnością pożyteczne i dobrze celowi poznania służą.

Podkreślić należy, że praca została bardzo starannie przygotowana pod względem edytorskim - napisana jest poprawną polszczyzną, w sposób jasny, zwarty i przejrzysty. Całość opracowania wskazuje na wielką sumienność i dbałość o szczegół, zdecydowanie przemawiające na korzyść Doktorantki.

3. Konkluzja

Ze względu na aktualność podjętego tematu, wykorzystany materiał i sposób jego opracowania uznać należy, że przedstawiona do oceny rozprawa jest oryginalnym przedsięwzięciem badawczym, zasługuje na językoznawczą i interdyscyplinarną kontynuację.

Zgodnie z ustawą z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki rozprawa doktorska „powinna stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego [...] oraz wykazywać ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w danej dyscyplinie naukowej lub artystycznej oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej” (art. 13 ust. 1 ustawy).

Podsumowując stwierdzam, że praca Pani mgr Karoliny Krzysztoń spełnia ustawowe wymagania stawiane dysertacjom doktorskim i w związku z tym wnoszę o dopuszczenie jej Autorki do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

